

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (peti senat)

z dne 17. marca 2021 *

(besedilo, popravljeno s sklepom z dne 15. aprila 2021)

„Predhodno odločanje – Socialna politika – Varovanje zdravja in varnosti delavcev – Organizacija delovnega časa – Direktiva 2003/88/ES – Člen 2 – Pojem ‚delovni čas‘ – Člen 3 – Minimalni dnevni počitek – Delavci, ki so sklenili več pogodb o zaposlitvi z istim delodajalcem – Uporaba na delavca“

V zadevi C-585/19,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Tribunalul București (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija) z odločbo z dne 24. julija 2019, ki je na Sodišče prispela 2. avgusta 2019, v postopku

Academia de Studii Economice din București

proti

Organismul Intermediar pentru Programul Operațional Capital Uman – Ministerul Educației Naționale,

SODIŠČE (peti senat),

v sestavi E. Regan, predsednik senata, M. Ilešič, E. Juhász, C. Lycourgos (poročevalec) in I. Jarukaitis, sodniki,

generalni pravobranilec: G. Pitruzzella,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Academia de Studii Economice din București N. G. Istudor, D. Dumitrescu in E. Găman,
- za romunsko vlado E. Gane, A. Rotăreanu in S.-A. Purza, agenti,
- za belgijsko vlado L. Van den Broeck, M. Jacobs in S. Baeyens, agenti,

* Jezik postopka: romunščina.

- za dansko vlado sprva J. Nymann-Lindegren, P. Ngo in M. S. Wolff, nato J. Nymann-Lindegren in M. S. Wolff, agenti,
- za latvijsko vlado sprva V. Soșeca in L. Juškeviča, nato V. Soșeca, agentki,
- za nizozemsko vlado M. Bulterman in C. S. Schillemans, agentki,
- za avstrijsko vlado J. Schmoll, agentka,
- za poljsko vlado B. Majczyna, agent,
- za finsko vlado sprva A. Laine, nato H. Leppo, agentki,
- za norveško vlado I. Thue in J. T. Kaasin, agentki,
- za Evropsko komisijo sprva C. Gheorghiu in M. van Beek, nato C. Gheorghiu, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 11. novembra 2020
izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 2, točka 1, člena 3 in člena 6(b) Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 381).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Academia de Studii Economice din București (akademija za ekonomske študije v Bukarešti, Romunija) (v nadaljevanju: ASE) in Organismul Intermediar pentru Programul Operațional Capital Uman – Ministerul Educației Naționale (posredniški organ za operativni program človeškega kapitala – ministrstvo za izobraževanje, Romunija) (v nadaljevanju: OI POCU MEN) v zvezi s finančnim popravkom, ki ga je slednji določil v okviru programa financiranja, ker ASE ni spoštovala največjega dovoljenega števila ur dela, ki jih lahko dnevno opravi ena oseba.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Člen 1 Direktive 2003/88 določa:
 - „1. Ta direktiva določa minimalne varnostne in zdravstvene zahteve pri organizaciji delovnega časa.
 - 2. Ta direktiva se nanaša na:
 - (a) minimalni čas dnevnega počitka, tedenskega počitka in letnega dopusta, kot tudi na odmore in najdaljši tedenski delovni čas; in
 - (b) določene vidike nočnega in izmenskega dela ter vzorcev dela.

3. Ta direktiva se uporablja za vse sektorje dejavnosti, tako javne kot zasebne, skladno s členom 2 Direktive [Sveta 89/391/EGS z dne 12. junija 1989 o uvajanju ukrepov za spodbujanje izboljšav varnosti in zdravja delavcev pri delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 1, str. 349)], brez vpliva na člene 14, 17, 18 in 19 te direktive.

[...]“

4 Člen 2 Direktive 2003/88 določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

1. ‚delovni čas‘ pomeni vsak čas, v katerem delavec dela, je na razpolago delodajalcu in opravlja svoje naloge ali dolžnosti v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso;
2. ‚čas počitka‘ pomeni vsak čas, ki ni delovni čas;

[...]“

5 Člen 3 te direktive, naslovljen „Dnevni počitek“, določa:

„Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi vsakemu delavcu zagotovijo pravico do minimalnega dnevnega počitka 11 zaporednih ur v 24-urnem obdobju.“

6 Člen 6 navedene direktive, naslovljen „Najdaljši tedenski delovni čas“, določa:

„Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi v skladu s potrebo po varovanju zdravja in varnosti delavcev zagotovijo, da:

- (a) je tedenski delovni čas omejen z zakoni, podzakonskimi ali upravnimi akti ali s kolektivnimi pogodbami ali sporazumi med socialnimi partnerji;
- (b) povprečni delovni čas za vsako sedemdnevno obdobje, vključno z nadurami, ne presega 48 ur.“

7 Člen 17 iste direktive določa:

„1. Ob upoštevanju splošnih načel varovanja zdravja in varnosti delavcev države članice lahko odstopajo od členov 3 do 6, 8 in 16, če zaradi posebnih značilnosti izvajane dejavnosti dolžina delovnega časa ni odmerjena in/ali vnaprej določena ali jo lahko določijo delavci sami, še posebno pa v primerih, ko gre za:

- (a) vodilne kadre ali druge osebe s pooblastili za avtonomno odločanje;
- (b) delavce, ki so družinski člani; ali
- (c) delavce, ki službujejo pri verskih obredih v cerkvah ali verskih skupnostih.

[...]“

8 Člen 23 Direktive 2003/88 določa:

„Brez poseganja v pravico držav članic, da glede na spreminjajoče se okoliščine razvijajo drugačne zakonske, podzakonske ali pogodbene določbe na področju delovnega časa, če pri tem spoštujejo minimalne zahteve, predvidene v tej direktivi, izvajanje te direktive ni veljavna podlaga za zniževanje splošne ravni varovanja delavcev.“

Romunsko pravo

- 9 Člen 111 Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii (zakon št. 53/2003 o zakoniku o delovnih razmerjih) z dne 24. januarja 2003, kakor je bil spremenjen (*Monitorul Oficial al României*, del I, št. 345 z dne 18. maja 2011) (v nadaljevanju: zakonik o delovnih razmerjih), določa:

„Delovni čas pomeni vsak čas, v katerem zaposleni opravlja svoje delo, je na razpolago svojemu delodajalcu ter opravlja svoje naloge in dolžnosti v skladu z določbami individualne pogodbe o zaposlitvi, veljavne kolektivne delovne pogodbe in/ali določbami veljavne zakonodaje.“

- 10 Člen 112(1) zakonika o delovnih razmerjih določa:

„Običajni delovni čas za zaposlene za polni delovni čas je 8 ur dnevno in 40 ur tedensko.“

- 11 Člen 114(1) tega zakonika določa:

„Najdaljši zakonsko dovoljen delovni čas ne sme presegati 48 ur tedensko, vključno z nadurami.“

- 12 Člen 119 navedenega zakonika določa:

„Delodajalec mora voditi evidenco delovnih ur, ki jih opravi vsak zaposleni, in jo na zahtevo predložiti v pregled inšpektoratu za delo.“

- 13 Člen 120 istega zakonika določa:

„1. Delo, ki se opravi preko običajnega tedenskega delovnega časa, določenega v členu 112, se šteje za nadurno delo.

2. Nadurno delo se ne sme izvajati brez soglasja zaposlenega, razen v primerih višje sile ali zaradi oprave nujnih nalog za preprečitev nesreč ali odpravo njihovih posledic.“

- 14 Člen 135(1) zakonika o delovnih razmerjih določa:

„Zaposleni imajo med dvema delovnima dnevoma pravico do počitka, ki ne sme biti krajši od 12 zaporednih ur.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 15 ASE sodeluje pri projektu POSDRU/89/1.5/S/59184, operativnem programu sektorja za razvoj človeških virov, naslovljenem „uspešnost in odličnost postdoktorskih raziskav na področju ekonomskih znanosti v Romuniji“ (v nadaljevanju: projekt).

- 16 OI POCU MEN je z zapisnikom o ugotovitvi nepravilnosti in določitvi finančnih popravkov z dne 4. junija 2018 (v nadaljevanju: zapisnik o ugotovitvi nepravilnosti) ASE naložil plačilo proračunske terjatve v višini 13.490,42 romunskih levov (RON) (približno 2800 EUR), ki se nanaša na stroške za plače zaposlenih iz skupine za izvedbo projekta. Zneski, ki ustrezajo tem stroškom, so bili razglašeni za neupravičene zaradi prekoračitve najvišjega dovoljenega števila ur, ki bi jih ti zaposleni smeli delati dnevno.

- 17 OI POCU MEN je upravno pritožbo, ki jo je ASE vložila zoper zapisnik o ugotovitvi nepravilnosti, zavrnil zlasti na podlagi člena 3 Direktive 2003/88, ki naj bi določal omejitev 13 ur, ki jih zaposleni lahko dela dnevno, saj se po mnenju tega organa ta omejitev ne uporablja za vsako posamezno pogodbo o zaposlitvi tega zaposlenega.

- 18 ASE s tožbo, vloženo pri predložitvenem sodišču, izpodbija ta sklep o zavrnitvi pritožbe.
- 19 Predložitveno sodišče pojasnjuje, da zneski, ki so bili razglašeni za neupravičene, ustrezajo stroškom za plače nekaterih strokovnjakov, ki so v obdobju od oktobra 2012 do januarja 2013 v določenih dneh združevali ure dela osnovnega delovnega časa, to je osem ur na dan, z urami dela v okviru projekta in v okviru drugih projektov in dejavnosti. Skupno število ur dela na dan naj bi za te strokovnjake preseglo omejitev trinajstih ur na dan, določeno v navodilih organa, ki upravlja projekt, pri čemer ta omejitev po mnenju OI POCU MEN izhaja iz členov 3 in 6 Direktive 2003/88.
- 20 V teh okoliščinah je Tribunalul București (okrožno sodišče v Bukarešti, Romunija) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali [pojem] ‚delovni čas‘, kot je opredeljen v členu 2, točka 1, Direktive 2003/88[...], pomeni ‚vsak čas, v katerem delavec dela, je na razpolago delodajalcu in opravlja svoje naloge ali dolžnosti‘ na podlagi posamezne pogodbe (za polni delovni čas) ali na podlagi vseh pogodb (o zaposlitvi), sklenjenih s tem delodajalcem?
2. Ali je treba zahteve za države članice v skladu s členom 3 Direktive 2003/88[...] (obveznost sprejetja potrebnih ukrepov, s katerimi se vsakemu delavcu zagotovi pravica do minimalnega dnevnega počitka 11 zaporednih ur v 24-urnem obdobju) in s členom 6(b) Direktive 2003/88[...] (povprečni delovni čas za vsako sedemdnevno obdobje, vključno z nadurami, ne presega 48 ur) razlagati tako, da določajo omejitve za posamezne pogodbe ali za vse pogodbe, sklenjene z istim delodajalcem ali različnimi delodajalci?
3. Če odgovora na prvo in drugo vprašanje pomenita razlago, da se izključi možnost, da bi države članice lahko na nacionalni ravni določile uporabo člena 3 in člena 6(b) Direktive 2003/88/ES za [posamezno] pogodbo ob neobstoju nacionalnih predpisov, ki bi določali, da se morata minimalni dnevni počitek in najdaljši tedenski delovni čas nanašati na delavca (ne glede na to, koliko pogodb o zaposlitvi sklene z istim delodajalcem ali različnimi delodajalci), ali se javna ustanova države članice, ki deluje v imenu države, lahko sklicuje na neposredno uporabo člena 3 in člena 6(b) Direktive 2003/88 ter kaznuje delodajalca zaradi neupoštevanja omejitev, ki jih predvideva direktiva za dnevni počitek in/ali najdaljši tedenski delovni čas?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Dopustnost vprašanj za predhodno odločanje

- 21 (popravljen s sklepom z dne 15. aprila 2021) Evropska komisija trdi, da dejansko in pravno stanje, ki ga je predstavilo predložitveno sodišče, ne vsebuje dovolj podrobnosti in pojasnil, ki bi utemeljevala postavljena vprašanja in potrebo, da se nanja odgovori. Poleg tega tako kot romunska vlada navaja, da drugo in tretje vprašanje v delu, v katerem se nanašata na člen 6 Direktive 2003/88, nista dopustni. Romunska vlada dodaja, da odgovor Sodišča, ki se nanaša na primer, v katerem bi delavec sklenil pogodbo z več različnimi delodajalci, za predložitveno sodišče nikakor ni koristen, ker se mora analiza iz predhodne odločbe nanašati na položaj, ki se obravnava v sporu o glavni stvari, in sicer v obravnavanem primeru na položaj, v katerem je delavec sklenil več pogodb z enim samim delodajalcem. Poleg tega Komisija dvomi o uporabi Direktive 2003/88 za spor o glavni stvari, ker naj bi se v tem sporu postavljalo vprašanje plačila delavcev, medtem ko naj ta direktiva v skladu s sodno prakso tega vprašanja ne bi urejala.
- 22 V zvezi s tem je treba navesti, da je v okviru sodelovanja med Sodiščem in nacionalnimi sodišči, ki ga določa člen 267 PDEU, le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in ki mora prevzeti odgovornost za sodno odločitev, ki jo bo sprejelo, pristojno, da ob upoštevanju posebnosti zadeve presodi tako

potrebo po izdaji predhodne odločbe, da bi lahko izdalo sodbo, kot tudi upoštevnost vprašanj, ki jih predloži Sodišču. Zato je Sodišče, kadar se predložena vprašanja nanašajo na razlago prava Unije, načeloma dolžno odločati (sodba z dne 19. decembra 2019, Darie, C-592/18, EU:C:2019:1140, točka 24 in navedena sodna praksa).

- 23 Iz tega izhaja, da za vprašanja, ki se nanašajo na pravo Unije, velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko zavrne odločanje o vprašanju za predhodno odločanje, ki ga postavi nacionalno sodišče, le takrat, kadar je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nikakršne zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, kadar gre za hipotetičen problem oziroma kadar Sodišče nima na voljo dejanskih in pravnih elementov, ki so potrebni, da bi lahko na postavljena vprašanja podalo koristne odgovore (sodba z dne 8. oktobra 2020, Union des industries de la protection des plantes, C-514/19, EU:C:2020:803, točka 29 in navedena sodna praksa).
- 24 Na prvem mestu, v obravnavanem primeru je treba glede postavljenih vprašanj v delu, v katerem se nanašajo na minimalni dnevni počitek, navesti, da predložitvena odločba vsebuje potrebne informacije o dejanskem stanju spora o glavni stvari ter omenja določbe prava Unije in veljavne nacionalne ureditve, ki omogočajo zadostno razumevanje predmeta tega spora in postavljenih vprašanj.
- 25 Natančneje, poleg navedbe določb zakonika o delovnih razmerjih, ki se nanašajo na delovni čas in dnevni počitek, in sicer členov 111, 112 in 135 zakonika o delovnih razmerjih, je v predložitveni odločbi navedeno, da je OI POCU MEN izdal dokument o vzpostavitvi terjatve, ker ASE ni spoštovala predpisov o največjem dovoljenem številu ur dela, ki jih lahko dnevno opravi ena oseba, in pojasnjen izračun ur dela na dan, ki so jih opravili strokovnjaki, zaposleni pri ASE.
- 26 Zato so predložena vprašanja v zvezi s tem dopustna.
- 27 Na drugem mestu, glede drugega in tretjega vprašanja v delu, v katerem se nanašata na nespoštovanje najdaljšega tedenskega delovnega časa, je treba navesti, da čeprav se je v skladu s predložitveno odločbo OI POCU MEN v utemeljitev zapisnika o ugotovitvi nepravilnosti skliceval tako na člen 3 Direktive 2003/88 kot na člen 6(b) te direktive, pa predložitveno sodišče – kot je generalni pravobranilec navedel v točki 23 sklepnih predlogov – ne navaja, zakaj naj bi bila zadnjenavedena določba upoštevana, in podrobno navaja le nespoštovanje minimalnega dnevnega počitka, ki se očita ASE.
- 28 V teh okoliščinah drugo in tretje vprašanje v delu, v katerem se nanašata na člen 6 Direktive 2003/88, nista dopustni.
- 29 Na tretjem mestu, glede postavljenih vprašanj v delu, v katerem se nanašajo na razlago določb Direktive 2003/88 v primeru pogodb o zaposlitvi, ki jih je delavec sklenil z več delodajalci, je treba navesti, da iz predložitvene odločbe nikakor ni razvidno, da bi bila plačila, ki jih je OI POCU MEN v zapisniku o ugotovitvi nepravilnosti štel za neupravičene izdatke, povezana s pogodbami o zaposlitvi, ki so jih strokovnjaki sklenili na eni strani z ASE in na drugi strani z drugimi delodajalci. Navedeni so namreč le izdatki, povezani s pogodbami o zaposlitvi, ki so jih ti strokovnjaki sklenili z ASE.
- 30 Postavljeni vprašanji zato v primeru pogodb o zaposlitvi, ki jih delavec sklene z več delodajalci, nista dopustni tudi v delu, v katerem se nanašata na razlago člena 2, točka 1, in člena 3 Direktive 2003/88.
- 31 Na četrtem mestu, glede stališča Komisije, da se spor o glavni stvari nanaša na plačilo delavcev in se zato ne tiče Direktive 2003/88, je treba navesti, da je ta direktiva, razen posebnega primera iz člena 7(1) te direktive v zvezi s plačanim letnim dopustom, omejena na urejanje nekaterih vidikov organizacije delovnega časa, da se zagotovi zaščita varnosti in zdravja delavcev, tako da se načeloma ne uporablja za plačilo delavcev (sodba z dne 30. aprila 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, točka 23 in navedena sodna praksa).
- 32 Vendar ta ugotovitev ne pomeni, da ni treba odgovoriti na vprašanja, ki so bila predložena v tej zadevi.

- 33 Predložitveno sodišče namreč meni, da je razlaga nekaterih določb Direktive 2003/88 potrebna za to, da bi lahko odločilo o vprašanju zakonitosti proračunske terjatve, ki jo uveljavlja OI POCU MEN. Natančneje, da bi ugotovilo, ali je ASE upravičeno plačala ure dela, ki so jih opravili njeni strokovnjaki, želi izvedeti, ali je ASE spoštovala predpise o največjem dovoljenem številu ur dela na dan, ki jih lahko opravi ena oseba.
- 34 V teh okoliščinah je treba šteti, da so predložena vprašanja v delu, v katerem se nanašajo na nespoštovanje določb Direktive 2003/88 v zvezi z največjim dovoljenim številom ur dela, ki jih lahko na dan opravi ena oseba, upoštevna za rešitev spora, ki poteka pred predložitvenim sodiščem, in da so zato ta vprašanja dopustna.

Prvo in drugo vprašanje

- 35 Predložitveno sodišče s prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 2, točka 1, in člen 3 Direktive 2003/88 razlagati tako, da se minimalni dnevni počitek, ki je določen v tem členu 3, v primeru, v katerem delavec sklene več pogodb o zaposlitvi z istim delodajalcem, uporablja za vse te pogodbe skupaj ali za vsako od navedenih pogodb posebej.
- 36 Uvodoma je treba spomniti, da pravica vsakega delavca do omejenega delovnega časa in zlasti dnevnega počitka ni samo pravilo socialnega prava Unije, ki ima poseben pomen, ampak je tudi izrecno določena v členu 31(2) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki ji člen 6(1) PEU priznava enako pravno veljavnost, kot jo imata Pogodbi (glej v tem smislu sodbo z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 37 Z določbami Direktive 2003/88, zlasti s členom 3, se ta temeljna pravica podrobneje določa, zato jih je treba razlagati z vidika te pravice (glej v tem smislu sodbo z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 31 in navedena sodna praksa).
- 38 Ob tem iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da je treba pri razlagi določbe prava Unije upoštevati ne le besedilo te določbe, ampak tudi sobesedilo, v katero je umeščena, in cilje, ki se želijo doseči z ureditvijo, katere del je (glej zlasti sodbo z dne 6. oktobra 2020, Jobcenter Krefeld, C-181/19, EU:C:2020:794, točka 61 in navedena sodna praksa).
- 39 Prvič, glede besedila člena 2, točka 1, in člena 3 Direktive 2003/88 je treba navesti, da je v členu 2, točka 1, te direktive pojem „delovni čas“ opredeljen kot vsak čas, v katerem delavec dela, je na razpolago delodajalcu in opravlja svoje naloge ali dolžnosti v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso.
- 40 Člen 3 navedene direktive državam članicam nalaga obveznost, da sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi „vsakemu delavcu“ zagotovijo pravico do minimalnega dnevnega počitka 11 zaporednih ur v 24-urnem obdobju (glej v tem smislu sodbo z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 38).
- 41 Uporaba izraza „vsakemu delavcu“ govori v prid razlagi tega člena 3 v smislu uporabe na delavca, če je bilo med delavcem in istim delodajalcem sklenjenih več pogodb o zaposlitvi. Navedeni člen 3 z uporabo nedoločnega pridevnika „vsakemu“ namreč poudarja pravico katerega koli delavca do minimalnega dnevnega počitka 11 zaporednih ur v 24-urnem obdobju, ne glede na to, ali je sklenil več pogodb z delodajalcem ali ne.
- 42 Drugič, glede sobesedila, v katero sta umeščena člen 2, točka 1, in člen 3 Direktive 2003/88, je treba navesti, da je v členu 2, točka 2, te direktive „čas počitka“ opredeljen kot vsak čas, ki ni delovni čas.

- 43 Sodišče je večkrat razsodilo, da se ta pojem in pojem „delovni čas“ medsebojno izključujeta in da Direktiva 2003/88 ne določa vmesne kategorije med delovnim časom in časom počitka (sodba z dne 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, točki 25 in 26 ter navedena sodna praksa).
- 44 Poleg tega člen 2 te direktive ne spada med določbe te direktive, od katerih je dovoljeno odstopati (sodba z dne 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, točka 28 in navedena sodna praksa).
- 45 V teh okoliščinah ni mogoče izpolniti zahteve iz člena 3 navedene direktive, in sicer, da ima vsak delavec pravico do najmanj enajstih zaporednih ur počitka, če se ta počitek preučuje ločeno za vsako pogodbo, ki jo je delavec sklenil z delodajalcem. V takem primeru bi namreč ure, za katere se šteje, da pomenijo počitek v okviru ene pogodbe, lahko pomenile delovni čas v okviru druge pogodbe, kot je razvidno iz spora o glavni stvari. V skladu s sodno prakso, navedeno v točki 43 te sodbe, pa istega obdobja ni mogoče hkrati opredeliti kot delovni čas in čas počitka.
- 46 Iz tega sledi, da je treba pogodbe o zaposlitvi, ki jih delavec sklene z delodajalcem, preučiti skupaj, da bi se lahko ugotovilo, da obdobje, opredeljeno kot dnevni počitek, ustreza opredelitvi časa počitka iz člena 2, točka 2, Direktive 2003/88, in sicer, da gre za čas, ki ni delovni čas.
- 47 Tretjič, razlago, ki izhaja iz besedila in sobesedila člena 2, točka 1, in člena 3 Direktive 2003/88, potrjuje tudi cilj te direktive.
- 48 V skladu z ustaljeno sodno prakso je namreč cilj Direktive 2003/88 določiti minimalne zahteve za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer delavcev s približevanjem nacionalnih zakonodaj, ki se nanašajo predvsem na delovni čas (sodba z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 36 in navedena sodna praksa).
- 49 Namen te harmonizacije na ravni Evropske unije na področju organizacije delovnega časa je zagotoviti boljšo zaščito varnosti in zdravja delavcev s tem, da se jim zagotovi pravica do minimalnega počitka, predvsem dnevnega (glej v tem smislu sodbo z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 37 in navedena sodna praksa).
- 50 Če bi se minimalne zahteve iz člena 3 Direktive 2003/88 razlagale tako, da se uporabljajo ločeno za vsako pogodbo, ki jo delavec sklene s svojim delodajalcem, bi bilo s tem zagotavljanje boljše zaščite tega delavca oslabiljeno, ker bi bilo s kumuliranjem delovnega časa, ki ga ločeno določa vsaka pogodba, sklenjena z delodajalcem, nemogoče zagotoviti 11 zaporednih ur počitka v 24-urnem obdobju, čeprav je zakonodajalec Unije to obdobje štel za minimum, ki je potreben, da se delavcu omogoči, da si opomore od utrujenosti, povezane z vsakodnevnim delom.
- 51 Poleg tega je treba v skladu s sodno prakso Sodišča delavca šteti za šibkejšo stranko v delovnem razmerju, zato je treba nujno preprečiti, da bi imel delodajalec možnost, da mu njegove pravice omeji (sodba z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 44 in navedena sodna praksa).
- 52 Ob upoštevanju te šibkosti bi bil lahko delavec odvrnjen od izrecnega uveljavljanja svojih pravic proti delodajalcu, saj bi se z njim lahko zlasti izpostavil takim delodajalčevim ukrepom, ki bi škodljivo vplivali na njegovo delovno razmerje (sodba z dne 14. maja 2019, CCOO, C-55/18, EU:C:2019:402, točka 45 in navedena sodna praksa).
- 53 Če pa bi bilo treba določbe Direktive 2003/88 v zvezi z minimalnim dnevnim počitkom razlagati tako, da se uporabljajo ločeno za vsako pogodbo o zaposlitvi, ki jo je delavec sklenil z istim delodajalcem, bi bil delavec izpostavljen možnosti pritiska delodajalca, da delovni čas razdeli na več pogodb, kar bi lahko tem določbam odvzelo polni učinek.

- 54 Nazadnje je treba pojasniti, da manevrski prostor – na katerega se sklicujejo ASE ter poljska in romunska vlada – ki ga imajo države članice na voljo za določitev podrobnih pravil za izvajanje določb člena 3 te direktive, ni upošteven za odgovor na prvo in drugo postavljeno vprašanje. Kot je generalni pravobranilec navedel v točki 57 sklepnih predlogov, se namreč vprašanje, ki je postavljeno Sodišču, ne nanaša na podrobna pravila za izvajanje teh določb, ampak na njihov obseg. V skladu s členom 23 navedene direktive pa je treba brez poseganja v pravico držav članic, da na področju delovnega časa razvijajo drugačne zakonske, podzakonske in pogodbene določbe, spoštovati minimalne zahteve iz Direktive 2003/88.
- 55 Iz navedene analize izhaja, da so nekateri strokovnjaki, ki sodelujejo pri izvedbi projekta, z ASE povezani z več pogodbami o zaposlitvi, zato je treba v obravnavanem primeru za preverjanje, ali so bile določbe člena 3 Direktive 2003/88 spoštovane, te pogodbe preučiti skupaj.
- 56 Dodati je treba, da Komisija glede na posebne značilnosti strokovnjakov iz postopka v glavni stvari v bistvu opozarja, da se Direktiva 2003/88 uporablja samo za „delavce“ v smislu te direktive.
- 57 V skladu s sodno prakso Sodišča je bistvena značilnost delovnega razmerja okoliščina, da oseba v določenem času v korist druge osebe in pod njenim vodstvom opravi storitve, za katere prejme plačilo (sodba z dne 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța in drugi, C-147/17, EU:C:2018:926, točka 41).
- 58 Iz tega izhaja, da delovno razmerje predpostavlja obstoj podrejenosti med delavcem in njegovim delodajalcem. Obstoj take podrejenosti je treba presoati v vsakem posameznem primeru glede na vse vidike in okoliščine, značilne za razmerja med strankama (sodba z dne 11. aprila 2019, Bosworth in Hurley, C-603/17, EU:C:2019:310, točka 26).
- 59 Zato je čas, ki so ga strokovnjaki iz postopka v glavni stvari porabili za opravljanje storitev v okviru projekta, upošteven za preverjanje, ali je bil minimalni dnevni počitek, določen v členu 3 Direktive 2003/88, spoštovan, le če je v okviru tega projekta med ASE in temi strokovnjaki obstajalo razmerje podrejenosti. Iz spisa, ki ga ima na voljo Sodišče, izhaja, da je, vendar mora to preveriti predložitveno sodišče.
- 60 Poleg tega sta se ASE in danska vlada za utemeljitev neuporabe člena 3 Direktive 2003/88 za nekatere delavce sklicevali na določbe o odstopanju iz te direktive, natančneje na njen člen 17(1).
- 61 Vendar je treba opozoriti, da je treba glede možnosti odstopanj, določenih z Direktivo 2003/88, med drugim v njenem členu 17, kot izjem od ureditve Unije na področju organizacije delovnega časa, ki je določena v tej direktivi, v skladu s sodno prakso Sodišča ta odstopanja razlagati tako, da se njihovo področje uporabe omeji na to, kar je nujno potrebno za varstvo interesov, katerih varstvo ta odstopanja omogočajo (sodba z dne 21. februarja 2018, Matzak, C-518/15, EU:C:2018:82, točka 38 in navedena sodna praksa).
- 62 Poleg tega je bilo razsojeno, da se člen 17(1) Direktive 2003/88 uporablja za delavce, katerih celotni delovni čas se ne meri oziroma ni vnaprej določen ali ga delavci lahko določijo sami zaradi posebnih značilnosti izvajane dejavnosti (sodba z dne 26. julija 2017, Hälvä in drugi, C-175/16, EU:C:2017:617, točka 32 in navedena sodna praksa).
- 63 V obravnavanem primeru je iz predložitvene odločbe razvidno, da so strokovnjaki iz spora o glavni stvari imeli pogodbe o zaposlitvi s polnim delovnim časom za štirideset delovnih ur na teden. V teh okoliščinah je videti, da je vsaj del delovnega časa teh strokovnjakov, tudi v primeru univerzitetnih profesorjev, določil njihov delodajalec, kar izključuje, da bi se odstopanje iz člena 17(1) Direktive 2003/88 lahko uporabilo zanje. Kljub temu pa mora to preveriti predložitveno sodišče.

- 64 Glede na vse navedene preudarke je treba na prvo in drugo postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 2, točka 1, in člen 3 Direktive 2003/88 razlagati tako, da kadar je delavec z istim delodajalcem sklenil več pogodb o zaposlitvi, se minimalni dnevni počitek, ki je določen v tem členu 3, uporablja za vse te pogodbe skupaj in ne za vsako od navedenih pogodb posebej.

Tretje vprašanje

- 65 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali se, če je treba člen 3 Direktive 2003/88 razlagati tako, da se minimalni dnevni počitek iz te določbe nanaša na vse pogodbe o zaposlitvi, ki jih delavec sklene z istim delodajalcem, javna ustanova, ki deluje v imenu države, lahko sklicuje na neposredni učinek navedene določbe proti delodajalcu, ki ne spoštuje te določbe.
- 66 Iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da se je v vseh primerih, v katerih so določbe direktive z vidika vsebine nepogojne in dovolj natančne, nanje mogoče sklicevati pred nacionalnimi sodišči proti državi, če ta direktive ni prenesla v nacionalno pravo v roku ali če je ni prenesla pravilno (glej v tem smislu sodbo z dne 6. novembra 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, točka 63 in navedena sodna praksa).
- 67 Vendar je treba najprej poudariti – kot je generalni pravobranilec navedel v točki 81 sklepnih predlogov – da v obravnavanem primeru ni bil izpodbijan noben nacionalni predpis, ker naj ne bi bil v skladu z določbami Direktive 2003/88.
- 68 Dodati je treba, da se vprašanje, ali se nacionalne določbe, če je v nasprotju s pravom Unije, ne sme uporabiti, postavi le, če ni mogoča nobena razlaga te določbe, ki bi bila združljiva s tem pravom (sodba z dne 6. novembra 2018, Bauer in Willmeroth, C-569/16 in C-570/16, EU:C:2018:871, točka 65).
- 69 Načelo skladne razlage nacionalnega prava, po katerem mora nacionalno sodišče svoje nacionalno pravo razlagati, kolikor je mogoče, v skladu z zahtevami prava Unije, je neločljivo povezano s sistemom Pogodb, saj nacionalnemu sodišču omogoča, da v okviru svojih pristojnosti zagotavlja polni učinek prava Unije, kadar odloča o sporu, ki mu je predložen (sodba z dne 14. maja 2020, Staatsanwaltschaft Offenburg, C-615/18, EU:C:2020:376, točka 69 in navedena sodna praksa).
- 70 V obravnavanem primeru pa romunska vlada v pisnem stališču poudarja, da je treba v Romuniji, če zaposleni sklene več pogodb z istim delodajalcem, uporabiti člen 135(1) zakonika o delovnih razmerjih v povezavi s členoma 119 in 120 tega zakonika.
- 71 Ta člen 135(1) določa, da imajo zaposleni med dvema delovnima dneva pravico do počitka, ki ne sme biti krajši od 12 zaporednih ur.
- 72 Tako so pravice, priznane v navedenem členu 135(1), bolj zaščitne od tistih, določenih v členu 3 Direktive 2003/88, v skladu s katerim je trajanje minimalnega počitka 11 zaporednih ur v 24-urnem obdobju.
- 73 V teh okoliščinah, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 82 sklepnih predlogov, nobeden od elementov ne kaže na to, da OI POCU MEN ne bi mogel utemeljiti svoje odločitve na določbah romunskega prava, razloženih v skladu z ustreznimi določbami Direktive 2003/88.
- 74 Ker se ne izpodbija skladnost romunskega prava s členom 3 Direktive 2003/88 in vsekakor, ker je očitno, da je to pravo mogoče razlagati v skladu s tem členom, na tretje vprašanje ni treba odgovoriti.

Časovna omejitev učinkov te sodbe

- 75 Romunska vlada in ASE v pisnih stališčih Sodišču predlagata, naj časovno omeji učinke te sodbe.
- 76 Najprej, v zvezi s tem predlogom romunske vlade, če bi Sodišče sprejelo uporabo člena 2, točka 1, in člena 3 Direktive 2003/88 na delavca, je treba poudariti, da je ta predlog obrazložen s tem, da bi taka uporaba sistemsko vplivala na trg dela v Romuniji, kjer ima po navedbah te vlade veliko delavcev pogodbe z več delodajalci. Predlog se zato nanaša na primer, v katerem bi se ta sodba nanašala na primere, v katerih so pogodbe o zaposlitvi sklenjene z več delodajalci. Ker pa predlog za sprejetje predhodne odločbe v delu, v katerem se nanaša na razlago določb Direktive 2003/88 za take primere, ni dopusten, v tem pogledu na predlog za omejitev časovnih učinkov te sodbe ni treba odgovoriti.
- 77 Dalje, v zvezi z vprašanjem romunske vlade, če bi Sodišče štelo, da se člen 2, točka 1, in člen 3 Direktive 2003/88 uporabljata za vsako pogodbo, ki jo je delavec sklenil s svojim delodajalcem, posebej, nanj prav tako ni treba odgovoriti, saj je iz točke 64 te sodbe razvidno, da se minimalni dnevni počitek, kot je določen v členu 3 te direktive, nanaša na vse pogodbe, ki jih je delavec sklenil z istim delodajalcem.
- 78 Nazadnje, v zvezi s predlogom ASE je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso razlaga posameznega pravila prava Unije, ki jo Sodišče poda pri izvajanju pristojnosti na podlagi člena 267 PDEU, pojasnjuje ter natančneje določa pomen in obseg tega pravila, kot se mora ali bi se moralo razumeti in uporabljati od začetka svoje veljavnosti. Iz tega sledi, da sodišča tako razlagano pravilo smejo in morajo uporabiti tudi za pravna razmerja, ki so nastala in so bila oblikovana pred izrekom sodbe, s katero je bilo odločeno o zahtevi za razlago, če so tudi sicer izpolnjeni pogoji za predložitev spora glede uporabe tega pravila pristojnemu sodišču (sodba z dne 3. oktobra 2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, točka 60 in navedena sodna praksa).
- 79 Sodišče sme le izjemoma z uporabo splošnega načela pravne varnosti, ki je del pravnega reda Unije, omejiti možnost katere koli zainteresirane osebe, da se za izpodbijanje pravnih razmerij, ki so nastala v dobri veri, sklicuje na določbo, ki jo je razložilo. Za določitev take omejitve morata biti izpolnjena dva bistvena pogoja, in sicer dobra vera zadevnih oseb in nevarnost resnih težav (sodba z dne 3. oktobra 2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, točka 61 in navedena sodna praksa).
- 80 Natančneje, Sodišče je to rešitev uporabilo le v natančno določenih okoliščinah, predvsem ko je obstajala nevarnost resnih gospodarskih posledic zlasti zaradi velikega števila pravnih razmerij, ki so bila vzpostavljena v dobri veri na podlagi ureditve, za katero se je štelo, da zakonito velja, in ko se je izkazalo, da so bili posamezniki in nacionalni organi zaradi objektivne in precejšnje negotovosti glede obsega določb prava Unije spodbujeni k ravnanju, ki ni bilo v skladu s pravom Unije, pri čemer je k tej negotovosti morda prispevalo tudi ravnanje drugih držav članic ali Komisije (sodba z dne 3. oktobra 2019, Schuch-Ghannadan (C-274/18, EU:C:2019:828, točka 62 in navedena sodna praksa).
- 81 V obravnavanem primeru pa je treba navesti, da ASE, ne da bi navedla neki drug element, zgolj trdi, da je treba upoštevati tako dobro vero zadevnih oseb kot nevarnost resnih motenj v gospodarstvu v Romuniji. Tako ne navaja zadostnih elementov, s katerimi bi bilo mogoče dokazati, da je pogoj dobre vere zainteresiranih oseb izpolnjen, niti Sodišču ne daje natančnih podatkov glede števila zadevnih pravnih razmerij ali narave in obsega morebitnih gospodarskih posledic te sodbe. Zato ni mogoče šteti, da sta pogoja iz točke 79 te sodbe, s katerima bi bilo mogoče utemeljiti časovno omejitev učinkov te sodbe, izpolnjena.
- 82 Iz teh ugotovitev izhaja, da učinkov te sodbe ni treba časovno omejiti.

Stroški

- 83 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (peti senat) razsodilo:

Člen 2, točka 1, in člen 3 Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa je treba razlagati tako, da kadar je delavec z istim delodajalcem sklenil več pogodb o zaposlitvi, se minimalni dnevni počitek, ki je določen v tem členu 3, uporablja za vse te pogodbe skupaj in ne za vsako od navedenih pogodb posebej.

Podpisi